

Kết nối giữa nhà khoa học và nhà báo

23:15 21/07/2016

Tác giả: Admin

Mối quan hệ giữa khoa học công nghệ và truyền thông được biểu hiện qua các cụm từ ẩn dụ như “khoảng cách”, “rào cản”, thậm chí nhà khoa học Mỹ McCall, R.D còn từng ví von rằng, khoa học và báo chí (một kênh của truyền thông) không khác gì “dầu” và “nước”, tuy gần nhau mà khó hoà quyện được. Để vượt qua được những thách thức trên, vấn đề mấu chốt vẫn là sự tăng cường kết nối giữa nhà khoa học và nhà truyền thông, qua nhiều kênh khác nhau (sách, tạp chí, báo, website, truyền hình...), từ đó hình thành nên mối liên hệ mật thiết giữa truyền thông và khoa học, biến truyền thông trở thành một bộ phận không thể thiếu của khoa học.

Trường quay chương trình VTV24 tại Hà Nội. Ảnh: Đức Tùng

Trường quay chương trình VTV24 tại Hà Nội. Ảnh: Đức Tùng

Việc tương tác thường xuyên giữa các nhà khoa học và giới truyền thông vẫn còn hạn chế, bởi các nhà khoa học cho rằng việc công bố kết quả nghiên cứu trên tạp chí chuyên ngành khoa học sẽ bị “đe dọa” nếu như nó được đưa lên các phương tiện truyền thông đại chúng và họ e ngại các kết quả khoa học đó sẽ có thể không được hiểu và thông tin đúng. Tuy nhiên, khoảng cách này cũng bắt nguồn chính từ phía các nhà truyền thông, bởi họ thường kỳ vọng và quan tâm tới các nghiên cứu có thể đúc rút ra những thông điệp dễ hiểu đối với người nghe hoặc những đột phá mới lạ của khoa học. Trong khi không phải lúc nào khoa học cũng tạo ra những đột phá mới, độc và lạ.

Những hạn chế này gây ra những ảnh hưởng không nhỏ tới việc phổ biến tri thức cho công chúng. Theo nghiên cứu mới của Hiệp hội Vì sự tiến bộ khoa học mỹ (AAAS) được biết, người Mỹ có kiến thức hạn chế về khoa học bắt nguồn từ các nguyên nhân, trong đó có 43% do thiếu sự quan tâm của truyền thông đối với lĩnh vực khoa học và 40% do có quá ít nhà khoa học công bố các phát hiện của họ trên truyền thông.

Tìm đề tài từ mô kiến thức khô khan

Truyền thông KHCN là lĩnh vực không hề dễ, bởi đặc thù của nó là khô khan, thông tin cần bảo đảm đầy đủ, chuyên sâu nên nhiệm vụ của truyền thông là phải biến mô kiến thức khô khan đó trở nên dễ hiểu, gần gũi. Tuy nhiên, hoạt động truyền thông trong các trường, viện nghiên cứu hiện

nay đang ở mức rất thấp kể cả về số lượng thông tin, lực lượng triển khai và kinh phí đầu tư. Chính vì vậy, các công trình khoa học sau khi nghiên cứu xong không được nhiều người biết đến, khó chuyển giao và không nắm bắt được nhu cầu của thị trường.

Nhà báo Phạm Quốc Toàn, nguyên Phó Chủ tịch Hội Nhà báo Việt nam, nguyên Tổng biên tập Tạp chí Người Làm Báo nhận định: KHCCN có mặt ở mọi nơi, mọi lĩnh vực của đời sống, thế nhưng, truyền thông trong lĩnh vực này tương đối khó do những đặc thù như tính phức tạp, thông tin khô khan, kém hấp dẫn và đòi hỏi tính chính xác cao. Bên cạnh đó, bản thân những người có trách nhiệm cung cấp thông tin cho báo chí về KHCCN cũng còn hạn chế. Các nhà khoa học thì thường không thích giới thiệu, không muốn viết về những kết quả mình đã làm. Tiếp cận nguồn thông tin đã khó, khi tiếp cận được thì những báo cáo khoa học khô khan cũng rất khó chuyển tải thành các tác phẩm báo chí đại chúng, dễ hiểu. Do vậy, người viết báo về KHCCN phải chịu nhiều thiệt thòi, khó tìm được người đam mê nghiên cứu sâu về lĩnh vực này.

Rào cản giữa nhà báo và nhà khoa học

Thực tế, rất nhiều nhà khoa học cho rằng, tiến hành nghiên cứu trong phòng thí nghiệm, xuất bản các công trình nghiên cứu trên các tạp chí chuyên ngành... là đã hoàn thành xong nhiệm vụ của mình. Tuy nhiên, để khoa học đến với công chúng, nhà khoa học vẫn còn một công việc nữa, đó là công bố các công trình nghiên cứu của mình với công chúng. Hiện nay, một bộ phận nhà khoa học chưa ý thức cao cho công tác truyền thông KHCCN, phần lớn các nhà khoa học thường không thích giới thiệu, thậm chí không muốn viết về những kết quả mình làm. Một số nhà khoa học rất ngại các phóng viên trích dẫn sai hoặc diễn đạt theo xu hướng giật gân hóa “câu khách” có thể làm ảnh hưởng đến uy tín của họ. Hoặc một số nhà khoa học vấp phải vấn đề khó khăn như kinh phí hạn hẹp, chỉ đủ phục vụ nghiên cứu, báo cáo mà không có kinh phí cho vấn đề tuyên truyền. Điều này gây khó khăn cho các nhà báo trong việc tiếp cận với KHCCN.

Song, khoảng cách này cũng bắt nguồn từ chính phía truyền thông, bởi họ thường kỳ vọng và quan tâm tới các nghiên cứu có thể đúc rút những thông điệp dễ hiểu với người nghe hoặc đột phá mới lạ.

Đi tìm giải pháp

Nhà báo và nhà khoa học đều có điểm chung là đi tìm sự thật và cả hai đều xuất phát từ vấn đề chung là công chúng. Song, điểm khác nhau là: Nhà khoa học đi sâu vào những vấn đề chi tiết, còn nhà báo, nhà truyền thông thì nặng về vấn đề thông tin phổ quát, đại chúng. Một trong những giải

pháp xin được kiến nghị:

Thành lập các liên minh khoa học và truyền thông

Ở một số nước phát triển, ngoài việc thành lập các trung tâm truyền thông KHCN, họ còn thiết lập các hiệp hội - bao gồm cả nhà báo và nhà khoa học - cùng làm việc, gặp gỡ để hiểu biết lẫn nhau. Đặc biệt là chú trọng việc đào tạo các nhà khoa học tương lai về những kỹ năng truyền thông qua các hoạt động như hội trại khoa học, tình nguyện viên hướng dẫn, tổ chức các chuyến tham quan, giới thiệu các phòng thí nghiệm...

Sự tăng cường kết nối giữa nhà khoa học và nhà truyền thông có thể qua nhiều kênh khác nhau - từ sách, tạp chí, báo, website, truyền hình..., từ đó hình thành nên mối liên hệ mật thiết giữa truyền thông và khoa học, biến truyền thông trở thành một bộ phận không thể thiếu của khoa học. Để làm được điều này, vai trò điều phối của nhà nước là rất quan trọng.

Nâng cao nhận thức về công tác truyền thông

Đã đến lúc các nhà khoa học cần thay đổi tư duy về truyền thông KHCN. công tác truyền thông KHCN không chỉ là ý thức của mỗi nhà khoa học mà còn là trách nhiệm của tổ chức KHCN, mà trong đó, các viện, các trường đại học đóng vai trò quan trọng trong việc phổ biến kiến thức và tuyên truyền thành quả nghiên cứu.

Nâng cao kỹ năng viết cho các nhà báo

Chỉ khi nào nhà khoa học và nhà báo tạo dựng được niềm tin vào nhau thì lúc đó mới có sự cởi mở chia sẻ trong thông tin KHCN. Chính vì vậy, nhà báo viết mảng KHCN cần phải có sự hiểu biết nhất định đối với những kiến thức theo từng lĩnh vực. Nhà báo cần kiểm tra tính chính xác và tính cân bằng của bản tin, tránh gây ra những sai sót không đáng có. Song song với đó là cần tổ chức các khóa đào tạo về kỹ năng viết để nhà báo hiểu hơn về cách thức truyền tải thông tin KHCN sao cho dễ hiểu, dễ thuyết phục./.

ThS. Lê Thị Tuyết Hạnh - Trần Ánh Tuyết (Bộ Khoa học & Công nghệ

©Tạp chí Người Làm Báo số 389 - Tháng 7/2016

Link bài viết: <https://nguoilambao.vn/ket-noi-giua-nha-khoa-hoc-va-nha-bao>